

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS A FOTÓMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK KAPCSOLATA A SZERZŐI JOG METSZÉSPONTJÁBAN

THE RELATIONSHIP BETWEEN ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PHOTOGRAPHIC WORKS IN THE INTERSECTION OF COPYRIGHT LAW

Tukacs Máté Zoltán* – Sági Edit**

Absztrakt

A tanulmányban elsőként röviden áttekintjük, hogy mit is értünk mesterséges intelligencia alatt a jogtudomány nézőpontjából, majd rátérünk arra, hogy hogyan működnek a képgeneráló MI alkalmazások. Ezt követően bemutatjuk a fotóművészeti alkotások jelenlegi szerzői jogi keretrendszerét. Ezt követően a két témakör összekapcsolásából olyan kérdéseket állítunk a tanulmány fókuszába, amelyek a mesterséges intelligencia és a szerzői jog alapkérdéseinek tekinthetőek, vagyis: a jogvédelem alapja és lehetősége, a jogsértések megállapíthatósága.

Kulcsszavak: szerzői jog, fotóművészeti alkotás, mesterséges intelligencia, képgenerálás, fotózás

Abstract

In the paper, we will first briefly review what is artificial intelligence from the point of view of jurisprudence, and then turn to the application of image-generating AI platforms. After that we describe the current copyright framework for photographic works. Then, by linking the two abovementioned main topics, we will focus on the issues that can be considered as fundamental issues of AI and copyright relation, namely: the basis and possibility of legal protection, and the persistence of infringements.

Keywords: copyright law, photographic works, artificial intelligence, image generation, photoshooting

1. Bevezető gondolatok

Michelangelo 1501 és 1504 között, három éven át készítette minden idők talán leghíresebb szobrát, a Dávid szobrot. Salvador Dalí 1954-ben, hónapokon át dolgozott egyik leghíresebb festményén, Az elfolyó időn. George R. R. Martin öt évig dolgozott A trónok harca regénysorozat első részén. David Slater brit természetfotós pedig hónapokig készítette elő a híres Makákó selfie fotót. A Midjourney nevű, mesterséges intelligencia alapú alkalmazásnak hozzávetőlegesen három perc kell ahhoz, hogy néhány mondat, utasítás alapján generáljon egy képet. Az, hogy ez jó, vagy rossz irány, a legtöbb ember szubjektív nézőpontjától függ. Az

* Tukacs Máté Zoltán, harmadéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, tukacs.mate02@gmail.com.

** Dr. Sági Edit, PhD egyetemi adjunktus. Miskolci Egyetem, Állam-és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék, edit.sapi@uni-miskolc.hu.

azonban bizonyos, hogy komolyan átformálja az alkotómunkát, sőt, az is látható, hogy az alkotómunka megítélésére sincs pozitív hatással.

Fotózás – mesterséges intelligencia – szerzői jog. E három kulcsszó találkozására, vagyis arra, hogy a jogtudomány számára e bűvös háromszögből megválaszolható kérdéskör váljon, napjainkig kellett várni. Eljutottunk a technológiai fejlődés azon fokára, hogy ma már mindennapos a mesterséges intelligencia részéről, hogy képeket „készít”, hogy parancsok alapján korlátlan számú és lehetőségű képet generál.

Az utóbbi időben számos tanulmány, interjú, szakcikk, született a mesterséges intelligencia által felvetett jogtudományi, technológiai, etikai, filozófiai kérdésekről. A mesterséges intelligencia kapcsán néhány éve komoly dilemmák és értelmezési kérdések mutatkoztak például a károkozásokkal és a felelősséggel kapcsolatban,¹ de ugyanígy a jogalkalmazásban is.² Az elmúlt két-három évben pedig ténylegesen elérte a szerzői jog hatósugarát is.

Az MI fogalmának definíciós meghatározása kapcsán ki kell emelni, hogy jelenleg nincs egységes, minden tudományterület számára egyaránt elfogadható definíció arról, hogyan is fogalmazhatnánk meg a mesterséges intelligencia lényegét. Az MI-vel foglalkozó informatikusok, mérnökök, jövőkutatók érthető módon saját meghatározással, saját tudományterületüket a központba állítva igyekeznek a kérdést megválaszolni. Az alábbiakban néhány szerző meghatározását vonultatjuk fel. John McCharty szerint egy program akkor tekinthető értelmesnek, ha széleskörű következtetéseket képes levonni a neki elmondottakból.³ Marvin Minsky szerint a programnak az agy működését kell leutánoznia, de mivel nem matematikai úton teszi mindezt, ezért nem is vezethet logikai úthoz.⁴ Ray Kurzweil szerint: „*az MI az érzékelést, a célszerű cselekvéssel összekötő információfeldolgozással foglalkozó tudomány*”. Mint minden tudományterületnek, az MI-tudománynak is több fogalom-felfogása van,⁵ amelyek nem a jogi kérdésekre fókuszálnak, így azoknak a felvonultatása itt mellőzhető.

2. A szerzői jogi fókusz - a fotóművészeti alkotások szerzői jogi szabályozása

A fotózást, fotóművészetet a jog irányából vizsgálni nehéz feladat, mivel a fotózással összefüggő feladatoknak nincs közjogi beágyazottsága, azaz a közfeladatok, közigazgatási eljárások közvetlenül nem kapcsolódnak hozzá. Ez a sajátosság nagyrészt azért figyelhető meg, mert a fotózás, fotóművészet nagyrésze egyéni megfontolás, elhatározás útján születik, szemben például az eseményfotózással, ahol a munka megbízás alapján történik. A művészeti értelemben vett fotózás esetében tehát nem indokolt szabályozni a munkavégzés körülményeit, feltételeit.⁶

¹ A magyar jogirodalomból lásd pl. CSITEI Béla: Gondolatok az autonóm járművek által okozott károkért való veszélyes üzemi felelősség alóli mentesülésről, *Opuscula Civilia*, 2023/1, 2-22.; PUSZTAHELYI Réka - STEFÁN Ibolya: Household Social Robots – Special Issues Relating to Data Protection, *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies*, 2022/1, 95-118.

² NAGY Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban, *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2, e-külszám.

³ John MCCARTHY: Mathematical Logic in Artificial Intelligence, *Daedalus*, 1988/1, 297-300.

⁴ DARAB Tamás: A gépesített értelem. Vázlatok a mesterséges intelligencia filozófiájáról. Áron László, Budapest, 1991, 5-10.

⁵ KOVÁCS László – CZÉKMANN Zsolt – RITÓ Evelin: A mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségei az államigazgatásban, *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2, e-külszám.

⁶ KISS Zoltán Károly – KISS Dóra Bernadett: Fotóművészeti alkotásokhoz fűződő szerzői és személyiségi jogok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2022/6, 21-22.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) nem határozza meg, hogy pontosan mit ért fotóművészeti alkotás alatt – ahogyan sok más műtípus fogalmáról sem szól, hiszen viszonylag magától értetődőek – csupán ugyanazt a követelményt támasztja, amelyet minden mű esetében megkövetel, vagyis, hogy az megfeleljen az eredeti és egyéni jellegnek.⁷ Így hamar felmerülhet egy új képet illetően, hogy az megfelel-e ezeknek a feltételeknek, ezáltal védi-e a szerzői jog, vagy sem. Különösen igaz ez a mai világban, amikor az ún. „alkotás–tömegtermelés és a számba vehetetlenül gyakori műfelhasználások”⁸ korszakában élünk. Ehhez a tendenciához hozzásegít továbbá a közösségi média is, mint például az Instagram, ahol számos olyan fotó látható – szabadon a nyilvánosság elé tárva – amelyekben megjelenik az egyéni, eredeti jelleg, ezáltal kiemelkedve a hétköznapi fényképek közül, és szerzői jogi oltalomra tarthatnak igényt.⁹ Ugyanakkor az a tömegtermelés, amely – az élet minden területéhez hasonlóan – a szerzői jogot is elérte, számos esetben mutatja azt az arcát, hogy tucat, alig különböző fényképek készülnek, amelyekben még a minimális egyéni és eredeti jelleg sem lelhető fel. A szerzői jogi oltalom feltétele kapcsán – különösen az egyéni jelleg vonatkozásában – érdemes kiemelni, hogy ezt a fotók esetében számos sajátosság képes befolyásolni: ilyen a témaválasztás, a különböző beállítás, és azok összekomponálása, vagy a képkivágás. Azt mondhatjuk tehát, hogy ahol az alkotó képes a produktumát a saját kreativitása szerint befolyásolni, megalkotni,¹⁰ ott lelhetjük fel az egyéni jelleg küszöbét.¹¹

Az egyéni jelleg és eredetiség feltételének vizsgálatánál többféle csoportba sorolhatjuk a fotókat, hiszen ezt vizsgálva megkülönböztethetünk több fajta fényképzési alkotást, így pl. portré fotót, épület fotót, természetfotót, eseményekről készült képeket. Mindegyik fotóművészeti alkotás-típusnak megvannak a maga sajátosságai, amelyekben testet ölt az egyéni jelleg. Fontos látnunk, hogy míg egy természetfotónál a megörökítés lehetőségeinek tárháza szinte végtelen a különböző beállításokkal, addig például egy bútor fotózásánál az egyéni jelleg kibontakozása már kevésbé szabad, ezáltal könnyebben szorul ki a jogi védelemből, az alkotói mozgástér hiánya miatt. A fotók egyéni jellegének megállapítása – csakúgy, mint más műtípusoknál – egyedi, esetről-esetre történő döntést igényel.

Míg a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Szt.) a fényképeket még egy alacsonyabb jogi védelemben, az ún. rokonjogi védelemben részesítette, addig a művészi fényképeket az irodalmi alkotásokkal egy szinten, „teljes szerzői joggal” védte. A régi Szt. a „sima”, azaz művészi jelleget nélkülöző fotókról az 51. §-ban rendelkezett úgy, hogy azokat 15 éves védelmi idő illette meg. Jelenlegi szerzői jogi törvényünk azonban szakított ezzel a hagyománnyal és megszüntette a fotók kategorizálását és rokonjogi védelmét, szerzői jogi védelmet biztosítva nekik.¹²

Az Szt. által a mű szerzőjének biztosított széleskörű jogok egyik eleme a személyhez fűződő jogok biztosítása, másik pedig a vagyoni jogok deklarálása. A régi Szt. szabályozásával elváltak egymástól az általános polgári jogi személyiségi jogok és a szerzői személyhez fűződő

⁷ Szt. 1.§ (3) bek.

⁸ POGÁCSÁS Anett: Tartalomáramlás és hozzáférés a szerzői jog „fogyasztói korszakában”, *In Medias Res*, 2017/1, 146.

⁹ SÁPI Edit: A média hatása a szerzői személyhez fűződő jogokra, *In Medias Res*, 2022/1. 27.

¹⁰ PRÉM Kata Zsófia: A fotóművészeti alkotások szerzői jogi sajátosságai, in: *ÁJK Doktoranduszok Fóruma*, Miskolc, 2022, 165.

¹¹ SZINGER András: Az eredetiség küszöbe – „gondolatszövedék” a fotó és a szerzői jogi oltalom kapcsolatáról. in: *Liber Amicorum Studia Gy. Boytha dedicata, Ünnepi dolgozatok Boytha György tiszteletére*, (szerk.: Király Miklós – Gyertyánfy Péter), ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék, Budapest, 2004, valamint SZINGER András: Az eredetiség küszöbe, *Jogtudományi Közöny*, 2005/3. 117-125.

¹² SZJSZT 24/2004.

jogok. Ettől kezdve a Ptk. személyiségi jogi rendelkezéseit *lex generalis*-nak tekintették a régi Szjt. *lex specialis* rendelkezéseire képest.¹³ A jelenlegi Szjt-ben személyhez fűződő jogokként a mű nyilvánosságra hozatalának joga,¹⁴ a név feltüntetés joga¹⁵ és ehhez kapcsolódóan az anonimitás joga,¹⁶ valamint a mű egységének védelme¹⁷ említendő.

A szerzőket megillető leggyakoribb vagyoni jogok, azaz a művel kapcsolatos leggyakoribb felhasználási módok példálózó jelleggel jelennek meg a törvényben. A fotók esetében különösen jelentős vagyoni jog, felhasználási forma a többszörözés,¹⁸ terjesztés,¹⁹ nyilvános előadás,²⁰ nyilvánosságához közvetítés²¹ és az átdolgozás.²² Mára a technika, a digitális kor fejlettsége az eddigi megszokott szokásokat, hogy mely felhasználási mód, mely műtípushoz kötődik, teljesen elmosza. Habár a műtípusokhoz legmegszokottabb felhasználási módjaik még mindig jelen vannak, korunkban a nyilvánosságához közvetítés formái olyan művek esetén is előtérbe kerültek, melyet eredetileg másra szántak.²³ Mindez a fotók esetében is tapasztalható, hiszen a technológia fejlődése tette lehetővé a fotók mind nagyobb számú nyilvánosságához közvetítését, internetes felhasználás, photoshop útján történő módosítását, valamint a mesterséges intelligencia által indukált kérdéseket is.

2.1. A fotó megszületése és további életútja – MI-n innen és túl

Egy kép életében a gondosan beállított értékek is nagy jelentőséggel bírnak, de ugyanolyan fontossággal bír egy képnél az utómunka, amely általában sok időt vesz igénybe. Szemben a kép szemvillanás alatt való megszületésétől, egy fotó többnyire nem azzal nyeri el végső mivoltját, hogy elkészül egy szempillantás alatt, hanem azt később – akár a mű szerzője, akár más személy – módosítja, alakítja, amely akár átdolgozást is megvalósíthat. Sőt, a kép elkészültének folyamatában az exponáló gomb lenyomása nem is az első lépés: az alkotó kreatív döntéseinek tere már ott megmutatkozik, amikor megszületik a kép a fejében, és megtervezi, hogy milyen beállításokkal, fényviszonyokkal, szögből kell fotóznia ahhoz, hogy a tudatában megjelent ötletet (amelyet, mint tudjuk jogi védelem nem illet meg) a fotón viszontlásson. Az utómunka során megszülető „új” képet szintén megilleti a szerzői jogi védelem, amennyiben annak feltételei fennállnak. Így az átdolgozás által, ha nem az eredeti szerző volt az átdolgozó, akkor a származékos mű alkotóját is megilletik a szerzői jogok – azonban e magatartás engedélyköteles.

¹³ TOMASOVSKY Edit: Személyhez fűződő jogok a szerzői jogban, in: Internetes Jogtudományi Enciklopédia, Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, (szerk.: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor; rovat szerkesztő: Grad-Gyenge Anikó - Pogácsás Anett) <http://ijoten.hu/szocikk/szemelyhez-fuzodo-jogok-a-szerzoi-jogban>, 2023, [23]

¹⁴ Szjt. 10. § (1)

¹⁵ Szjt. 12. §

¹⁶ TOMASOVSKY: i.m. [24]-[25]

¹⁷ Szjt. 13. §

¹⁸ Szjt. 18-19. §

¹⁹ Szjt. 23. §

²⁰ Szjt. 24-25. §

²¹ Szjt. 26-27. §

²² Szjt. 29. §

²³ SÁPI Edit: Szerzői Vagyoni jogok (felhasználás, felhasználási módok) in: Internetes Jogtudományi Enciklopédia, Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, (szerk.: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor; rovat szerkesztő: Grad-Gyenge Anikó - Pogácsás Anett) <http://ijoten.hu/szocikk/szerzoi-vagyoni-jogok-felhasznalas-felhasznalasi-modok> (2023) [23]-[25]

Az átdolgozásra példa a *Shepard Fairey* által egy szoftver segítségével átdolgozott, az AP hírügynökség tulajdonában álló kép átdolgozása, mely *Barack Obama* kampánya idején készült fotó, és mely képből *Shepard Fairey* jelentős pénzösszeghez jutott különféle bögrék, pólók és poszterek árusítása útján; az AP hírügynökség szerint *Fairey* nem kért engedélyt a hírügynökségtől sem átdolgozásra, sem felhasználásra, *Fairey* viszont úgy látta, hogy az átalakítása a képnek a szabadon felhasználás fogalmába belefér. Végül a felek peren kívül megegyeztek, és nyomatékosították, hogy a jövőben a grafikus csak a szerzői jogi törvényeket betartva használ fel fotókat.²⁴

Mint már említettük, ahhoz, hogy az MI generálni tudjon, rengeteg képre van szüksége. Ezek azonban emberi alkotások, tehát láthatjuk, hogy az MI tanulásának alapja nagy százalékban emberi mű. A generatív MI tanítására felhasznált képekkel kapcsolatban több kérdés is felmerülhet. Ezek közül az egyik legalapvetőbb, hogy ezeket a képeket adatbázisokba kell rendezni, amelyhez a szerző kizárólagos jogát jelentő többszörözést kell gyakorolni, amely főszabály szerint engedélyköteles.²⁵

Fontos megemlíteni, hogy a fotó, kép felhasználásával kapcsolatban sok a tévhit, gyakran gondolják úgy tévesen, hogy ha a szerzője nem köti ki konkrétan, hogy tiltja a mű felhasználását, akkor az szabadon felhasználható. Az engedélyezési kötelezettség alóli kivételként a védelmi idő eltelte utáni közkinccsé válás és a szabad felhasználások jelentenek lehetséges utakat. A szabad felhasználásokon belül a magáncélú másolás a leggyakoribb esete a fotók felhasználásának. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a fotók internetre való feltöltése legtöbbször engedélyköteles, hiszen ez a magatartás nyilvánosságához közvetítést valósít meg. Leszögezve tehát, attól, hogy más azt korábban már feltöltötte az internetre, nem minősül közkinccsnek.²⁶ A szabad felhasználásnak mindig valamilyen célt kell szolgálnia, sosem lehet öncélú, így például az indokok között megjelenhet az oktatás, művelődés szabadsága, vagy a tudományos kutatás szabadsága.²⁷

3. Az MI által generált képek egyes szerzői jogi kérdései

Jelenleg számos képgeneráló alkalmazás van, amely a mesterséges intelligenciát hívja segítségül. Ilyen alkalmazás például a Midjourney, a DALL E, vagy a Leonardo AI. A legtöbb alkalmazás előfizetéssel használható, de található olyan alkalmazás is, amely ingyenes verzióval is rendelkezik, persze csak korlátozott használat mellett. Az alkalmazások hasonlóan működnek, a felhasználó által adott parancsok alapján, azaz megadott szavak alapján „alkot” az MI. A megadott szavak tárháza felleltározhatatlan, hiszen minél többet ad meg a felhasználó, annál összetettebb képet dob ki a rendszer. Sőt, azok számára, akik inspirációt, ihletet várnak az alkotáshoz, a Midjourney, a „Showcase” fül alatt több tucat képet mutat meg, melyeket felhasználók az elmúlt órákban generáltak.

Ezen alkalmazások a text to image elvén működnek – természetesen image to image-re is van lehetőségünk, bár az ritkább. A felhasználó miután regisztrált az adott oldalra, lehetősége van kiválasztani, hogy a megadott stílusok igénybevételével, vagy anélkül, de a használó parancs szavai által alkothat különböző képeket.

²⁴ KISS – KISS: i.m. 40-42.

²⁵ CsÖSZ Gergely: Áttekintés a Generatív Mesterséges intelligenciák szerzői jogi kérdéseiről, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2023/2, 75-76.

²⁶ KISS – KISS: i.m. 44.

²⁷ GRAD-GYENGE Anikó: Szerzői jogi kivételek és korlátozások, in: Internetes Jogtudományi Enciklopédia, Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, (szerk.: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor; rovat szerkesztő: Grad-Gyenge Anikó - Pogácsás Anett) <http://ijoten.hu/szocikk/szerzoi-jogi-kivetelek-es-korlatozasok> (2023) [40]-[48]

Érdekesség például, hogy a Photoshop, amely egyes vélemények szerint megjelenésekor bizonyos mértékben szintén forradalmasította a fotózás világát, 2023-ban dobta piacra új frissítését²⁸, amellyel követte a trend-et: beszállt az MI iparba, azzal, hogy lehetővé tette, hogy akár a már meglévő fotókat széles körben, és szintén a szerző képzeletének határáig szerkesszük. Például az MI segítségével kedvünkre távolíthatunk el, adhatunk hozzá elemeket a képhez, amely elemeket valójában az MI adja hozzá, a megadott parancsok alapján, a kijelölt részen.

3.1. A vonatkozó szerzői jogi kérdésekről - általában

Miután tisztáztuk, hogy a fotók körében mi esik az Szjt. hatálya alá és hogy milyen védelem illetik meg azokat, fontos tisztázni, hogy az MI által generált képek az Szjt. hatálya alá esnek-e vagy sem. Ez a kérdéskör véleményem égető a mai technológiai viszonyok között, amelyet előbb-utóbb jogalkotási téren is meg kell válaszolni. Az új technológiai innovációk és a szerzői jog kapcsolata bizonyos értelemben évszázados múltra tekint vissza, sokszor a közösség és a jogalkotó is profitált ebből a kapcsolatból.²⁹ Megállapítható, hogy az új technológiák és az erre adott késedelmes – vagy épp nem is adott – válaszok a szerzői jogi törvényeket törékennyé teszik, illetve a felhasználók számára lehetőséget adnak kihasználni a technológia adta megoldásokat, szemben a szerzői joggal behatárolt régi módszerekkel.³⁰

2023 tavaszán „Ecszet és MI” címmel az erdélyi Szatmárnémetiben tartottak egy fotó kiállítást, melyek a marosvásárhelyi Tengra.ai cég által kifejlesztett mesterséges intelligencia programmal készültek. „E képek igazán figyelemreméltó részleteit látva felmerül a kérdés: tekinthetőek-e művészetnek? Mit jelent a művészet szempontjából az ilyen képek gyártása? Milyen következményekkel jár ez azokra az iparágakra nézve, ahol az emberi kreativitás döntő szerepet játszik?” – tették fel a kérdést a szervezők.³¹ A kiállítás megnyitását vitaindítónak szánták, és a közönség kérdéseire W. Szabó Péter író próbált választ találni. Arra a gondolatra, hogy a későbbiekben lesz-e szükség az emberi alkotásokra úgy válaszolt: „Londonban rengetegen használják az Uber szolgáltatásait, de vannak olyanok, akik még mindig kifizetik a black cab-ben utazás élményéért a többszörös díjat”³², utalva erre arra, hogy bár a fejlődést megállítani nem lehet, azonban a klasszikus módszereknek is megmarad a helye

Idehaza, Tihanyban, 2023. augusztus 15. és szeptember 1.-je között tartottak olyan kiállítást, melyek képeit az MI és más képalkotó eszközök segítségével gyártották, „Digitális Illúziók – A Valóság Hamis Arcai” címmel. A művészek olyan képeket gyártottak, melyeket nem, vagy csak nagyon nehezen lehetett megkülönböztetni az eredetitől. Az inspiráció mögött személyes tapasztalat állt. A kiállítás előzménye, hogy a fotóművész saját képeit keverte a mesterséges intelligenciával, ezeket megosztotta a közösségi oldalán, mígnem harminc kép

²⁸ PÖCZE Balázs: Korábban csak álmodtak arról a grafikusok, amire képessé vált a Photoshop, 2023.10.23. <https://raketa.hu/korabban-csak-almodtak-arrol-a-grafikusok-amire-kepesse-valt-a-photoshop> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

²⁹ MEZEI Péter: 'You Ain't Seen Nothing Yet' – Arguments against the Protectability of AI-generated Outputs by Copyright Law, in: Informational Rights and Informational Wrongs: A Tapestry for Our Times (Maurizio Borghi - Roger Brownsword), Routledge, Abingdon, 2023, 18.

³⁰ MEZEI Péter: From Leonardo tot he Next Rembrandt – The Need for AI-Pessimism in the Age of Algorithm, UFITA, 2020/2, 410.

³¹ Mesterséges intelligencia „alkotta” festményekből nyílik kiállítás Szatmáron, vitára hívják a közönséget. 2023. április 03. <https://kronikaonline.ro/szines/mesterseges-intelligencia-balkottar-festmenyekbol-nyilik-kiallitas-szatmaron-vitara-hivjak-a-kozonseget#> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

³² CZINZEL László: Művészet-e a mesterséges intelligenciával készült alkotás? 2023. április 04. <https://maszol.ro/kultura/Muveszet-e-a-mesterseges-intelligenciaval-keszult-alkotas> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

után egy fotós ki nem szúrta, hogy nem valódi képekről van szó. A kiállítás a kialakult helyzetre adott válasz, melynek a célja az volt, hogy az emberek ne dőljenek be minden, a közösségi médiában megjelenő tartalomnak, hanem ellenőrizzék azok valóságát.³³

Az Amerikai Egyesült Államokban, egy 2023 nyarán kelt bírósági ítélet mellett foglalt állást, hogy nem illeti meg a szerzői jogi védelem a teljes mértékben az MI által generált produktumot. Az ügy középpontjában egy kép állt, melyet egy „Creativity Machine” nevű MI-n alapuló képgeneráló által hozott létre Stephen Thaler. Thaler a kép szerzőjeként a Creativity Machine-t jelölte meg, és be szeretne volna jegyeztetni a képet az Amerikai Szerzői Jogi Hivatalnál, azonban a hivatal ezt elutasította, majd Thaler ezt a döntést a bíróságon támadta meg. A bíróság azonban azon az alapon foglalt állást, hogy szerző kizárólag ember lehet.³⁴

Egy másik ügyben – szintén az USA-ból – is amellel foglaltak állást, hogy nem védhető szerzői joggal a „Théâtre d'Opéra Spatial”, vagyis az a kép, melyet a „Midjourney” nevű MI-n alapuló programmal, de az alkotója Jason Allen parancsai által generáltak le. Ezzel a képpel Jason Allen 2022-ben első helyezést is nyert a Colorado állam vásári éves művészeti versenyén.³⁵

A fentiekből is kitűnik, hogy a témában, egyelőre szinte csak amerikai joggyakorlatot találunk. Az általuk követett irányvonal az, hogy nem illeti meg a szerzői jog a mesterséges intelligenciát. Felmerülhet kérdésként azonban, hogy esetleg társszerzőként megilleti-e az MI-t valamilyen jogosultság. További kérdés lehet, hogy a programozót, fejlesztőt, aki létrehozta az adott mesterséges intelligencia képképző programot, tekinthető-e szerzőnek a program által generált tartalommal kapcsolatban? Az ugyanis egyértelmű, hogy a szoftver, a program tekintetében az adott személy szerzői joggal rendelkezik, hiszen a szoftverek jogi oltalom alatt állnak. Az utóbbi kérdésre találunk amerikai jogeset. Az alapvető vizsgálandó szempont az volt, hogy a kép valódi beállításait, értékeit, körülményeit ténylegesen a szerző adja meg, ám nem ő készítette el ténylegesen a képet. Ebben az esetben az utasítás adóját vagy az utasítás végrehajtóját illeti-e meg a szerzőség? Ez történt az ún. „Lindsey-ügyben”, mikor a Titanic roncsáról készített felvételeket egy dokumentumfilmes, egy merülő csapat által. A bíróság kimondta, hogy ebben az esetben a tényleges szerző maga a dokumentumfilmes, hiszen a beállításokat és utasításokat a film elkészítéséhez ő maga adta a merülő csapatnak. A brit szerzői jogi törvény³⁶ kimondja, hogy; „számítógép által alkotott irodalmi, drámai, zenei vagy művészeti alkotások esetén azon személy minősül szerzőnek, aki gondoskodott a művek megalkotásáról”. Nézetünk szerint az utasítás adása elmarad a kreativitástól, az alkotómunkától.

Grad-Gyenge Anikó írásában rávilágít, hogy e kérdéskörrel az utóbbi időben már több szintéren foglalkoztak és ezekből a munkákból – az olvasható ki, hogy habár az uralkodó álláspont az, hogy a mesterséges intelligencia által létrehozott művek nagy részben kívül esnek a szerzői jogi szabályozáson, megfontolást igényel a jogosulti minőség személyhez rendelése, és az alkotó személyének és a neki járó megfelelő ellentételezésnek kérdésköre. Hozzáteszi, hogy a jogpolitikai ösztönző szerep nem mutatható ki ezeknél az öntanuló rendszereknél, már nemcsak az embert, mint alkotót ösztönzik különböző regionális és nemzetközi normák az alkotásra, hanem más, nem természetes személyeket is, például adatbázis előállítókat. Emellett

³³ <https://likebalaton.hu/telepules/tihany/programok/digitalis-illuziok-a-valosag-hamis-arcai-generativ-art-kiallitas-289762/> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

³⁴ Dennis CROUCH: DC District Court: AI-Created Work Ineligible for copyright, 2023. 08. 18. <https://patentlyo.com/patent/2023/08/district-ineligible-copyright.html> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

³⁵ Edward HELMORE: An old master? No it's an image AI just knocked up...and it can't be copyrighted, 2023. 09.24. <https://www.theguardian.com/technology/2023/sep/24/an-old-master-no-its-an-image-ai-just-knocked-up-and-it-cant-be-copyrighted> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

³⁶ Copyright, Design and Patent Act of 1988

az uniós és a nemzetközi szerzői jogi normák adósak maradtak annak a megválaszolásánál, hogy ki lehet szerzői jog eredendő jogosultja.³⁷ Vélelmezhető, hogy amikor a nemzetközi szerzői jogi egyezményeket az 1800-as évek végén és az 1900-as évek során elfogadták, fel sem merült annak a lehetősége, hogy lesz idő, amikor amiatt válik szükségessé a szerző személyének meghatározása, mert konkurensa a mesterséges intelligencia lesz.

3.2. Felelősségi szempontok

Kérdésként merülhet fel, hogy egy mű szerzőjének kell-e valamilyen felelősséget vállalnia azért, mert munkájának létrehozatalához részben, vagy egészben MI-t használt? Itt a felelősség táján értelmezhető és ide tartozhat például az, hogy esetleg fel kell-e tüntetni azt a művén, ha azt nem teljes egészében ember alkotta, hanem a mesterséges intelligencia is közreműködött megalkotásában, vagy teljes mértékben a mesterséges intelligencia alkotta, esetleg utóbb azon valamilyen MI-vel utómunkát folytattak.

A szakirodalomban három lehetséges válasz körvonalazódik a jogosultság alanya vonatkozásában. Az első lehetséges válasz az MI programozó; a második az MI tulajdonosa, mint az ágazatba befektetők, az ágazat cégeinek tulajdonosai; a harmadik lehetséges kör pedig a végfelhasználója az adott MI programnak.³⁸

Ugyanakkor látnunk kell, hogy a mesterséges intelligencia által felhasznált mű szerzőjének jogai is sérülhetnek. Gondoljunk például a név feltüntetéshez való jog sérelme, vagy épp a mű egységének védelméhez fűződő joga, amely által a szerző becsülete, jóhírneve sérül. Emellett általános személyiségi jogokat is érinthet a kérdés, hiszen például egy szövegbányász-alkalmazás során felmerülhet az elhunyt szerző hagyatékának, kegyeleti jogának sérelme is.³⁹

Szembe kell néznünk ugyanakkor azzal is, hogy esetleg egy szerzőnek épp az a célja, hogy vitát generáljon, és ezzel is előbbre juttassa az MI generált képek megítélésének pontosítását. Erre példa Boris Eldagsen, német fotóművész, aki azzal lett híres, hogy elnyert egy rangos fotós díjat, mégpedig a Sony World Photography Awards-ot egy MI generált képpel. Tettét azzal magyarázta, hogy vitát akar generálni a fotós világban a témáról, és úgy látszik sikerült is neki felhívni erre a figyelmet. A díjat egyébként nem vette át, de kiemelte, hogy ez az első alkalom, hogy egy ilyen nagy presztízsű versenyen nyert AI fotó, méghozzá úgy, hogy arról a legtöbben nem állapították meg, hogy nem ember produktuma. A kép maga fekete-fehérben, kétgenerációhoz tartozó nőt ábrázol.⁴⁰

³⁷ GRAD-GYENGE Anikó: A Mesterséges Intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján, MTA Law Working Papers, 2023/2, AI and Law Series, 45.

³⁸ Kalin HRISTOV – Artificial Intelligence and copyright dilemma, IDEA: The IP Law Review, 2017/3. 56.

³⁹ NECZ Dániel: A mesterséges intelligencia hatása a szerzői jogra, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2018/6, 66-67.

⁴⁰ Jamie GRIERSON: Photographer admits prize-winning image was AI-generated, 2023. 04.17. <https://www.theguardian.com/technology/2023/apr/17/photographer-admits-prize-winning-image-was-ai-generated>

Forrás: The Guardian

Ezen esetek után és a téma újdonsága okán, illetve annak fényében érthető, az, hogy nehezen lehet megkülönböztetni az MI-generált képeket a kizárólag ember alkotta képektől. Ezért történhetett meg az, hogy egy Suzy Daugherty nevű ausztrál fotóst zártak ki a „Charing Cross”

fotópályázatból, mert a zsűri MI-generált képnek tekintette a fotóját, melyen fia látható, és amelyet egy ausztráliai kiállításon készített; holott a szerzője elmondása szerint annak nincs köze a mesterséges intelligenciához.⁴¹ Így megvan a veszélye annak, hogy olyan alkotókat is hátrány ér, az MI-vel alkotás megbélyegzése, akik nem használták.

Felmerülhet megoldásként akár, hogy kötelezővé teszik, hogy ha egy szerző a mesterséges intelligenciát használ részben vagy egészben produktumának elkészítéséhez, akkor azt meg kelljen jelölni, valamilyen technikai módon?

Magyarországon több olyan szervezet működik, amelyek azzal a céllal jöttek létre, hogy védjék a szerzőket, illetve közös jogkezelést lássanak el. Ilyen szervezet a HUNGART, vagyis a Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület, akik a fotók esetében relevánsak. A dolgozat kéziratának lezárásakor a HUNGART sem alapszabályában, sem Szervezeti és

⁴¹Tory SHEPERD: Woman's iPhone photo of son rejected from Sydney Competition after judges ruled it could be AI, 2023. 07.11. <https://www.theguardian.com/australia-news/2023/jul/11/mothers-iphone-photo-of-son-rejected-from-sydney-competition-after-judges-ruled-it-could-be-ai> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

Működési Szabályzatában nem követeli meg azt, hogy a szerző nyilatkozzon munkája elkészültjének esetleges MI támogatásáról.

Már más a helyzet az Artisjus Közös Jogkezelőnél. Habár alapszabálya és Szervezeti és Működési Szabályzata szintén nem követeli meg az MI-használat feltüntetését, de oldalukon található nyomtatványokból, kitűnik, hogy a műbejelentő lapoknál külön nyomtatvány van a „százszázalékban saját”, illetve a „mesterséges intelligenciával készült” alkotások bejelentésére. Ez a gesztus véleményem szerint egyrészt nagyon helyesen és diszkréten kezeli, ha egy szerző nem százszázalékban saját alkotást jelent be, ezzel teret engedve a mesterséges intelligencia produktumok kezelésének szabadabb felfogásának, másrészt azt a funkciót tölti be, hogy ezzel is egy új alternatívát állítson fel az MI ipar számára. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az Artisjusnak nincsen jogköre arról vizsgálatot indítani, hogy valóságot nyilatkozott-e a szerző. Ugyanakkor, mint gesztus és rendezési törekvés, figyelemreméltó.

Szintén új alternatívaként, a közelmúltban jött létre a „Glaze” nevű alkalmazás⁴², mely azt a funkciót tölti be, hogy a szerző a művét tudja védeni azáltal, hogy a Glaze alkalmazás a feltöltött művet kalkuláció alá helyezi és egyfajta védelemmel látja el, mellyel a mesterséges intelligencia programok nem tudják feldolgozni. Ezzel a védelemmel a program számításai kiterjednek a főbb stílusokra, hogy ezzel is védjék a művet az „ellopásától”, azaz a feldolgozás, átdolgozásától, illetve a szerző sajátos stílusát. A jelenlegi mesterséges intelligencia képalkotó technológiák ellen hatásosnak bizonyul a Glaze.⁴³

3.3. Kérdések a képmáshoz való jog sérelme körül

Az emberi külsőség megörökítésének kétségtelenül a fénykép a legmegfelelőbb eszköze, a fotózás által, a személyiségi jog megsértésének több mozzanata, lehetséges módját különböztetjük meg, ilyen például, ha egyszerűen nem kérjük az engedélyét a megörökített személynek – a tömegfelvétel, és közszereplőkről készült fotók kivételével –, vagy, ha volt is engedély, azt jogosulatlanul használjuk fel. Ezekért főszabály szerint sérelemdíjra jogosult a személyiségi jogában megsértett fél.⁴⁴

Többször előfordult már, hogy internetes oldalakon, hírgeneráló oldalakon nemcsak „szépen festett” képek, grafikák jelentek meg, melyeket a mesterséges intelligencia készített, hanem élő emberekről, szinte mindig valamilyen közszereplőről készült kép is. Így történt *Scarlett Johansson*nal, akiről az X-en (korábban Twitteren) tettek közzé egy 22 másodperces videót, melyben látszólag szerepelt, ám ehhez engedélyét sosem adta.⁴⁵ Hasonló incidens történt *Tom Hanks*-el, akiről szintén beleegyezés nélkül készítettek az ő főszereplésével reklámot, melyben egy fogászati terméket reklámoz.⁴⁶ Mindkettő színész a történetek után felhívta a figyelmet a mesterséges intelligencia fejlettségére és ilyen veszélyeire.

⁴² <https://glaze.cs.uchicago.edu/index.html> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁴³ <https://glaze.cs.uchicago.edu/faq.html> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁴⁴ KISS – KISS: i.m. 30-32.

⁴⁵ BODNÁR Barna: Mesterséges intelligencia által létrehozott Scarlett Johansson szerepelt egy reklámban, a színésznő bírósághoz fordult, 2023. 11.02. <https://raketa.hu/mesterseges-intelligencia-által-letrehozott-scarlett-johansson-szerpelt-egy-reklam-ban-a-szineszno-birosaghoz-fordult> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁴⁶ BODNÁR Barna: Mesterséges intelligencia által létrehozott Tom Hanks szerepelt egy reklámban a színész beleegyezése nélkül, 2023.10.02. <https://raketa.hu/mesterseges-intelligencia-által-letrehozott-tom-hanks-szerpelt-egy-reklam-ban-a-szinesz-beleegyezese-nelkul> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

3.4. Az MI és a stock fotók

Maga a stock fotózás azt jelenti, hogy egy fotós alkot egy képet, és azt a stock fotókat rendszerező oldalra feltölti, melyekhez kereső szavakat, kategóriákat kapcsol, ezért ő, miután képét letöltötték és a vevő fizetett az képügynökségnek, díjazásban részesül. A képügynökségek általában megszabnak a fotósoknak bizonyos kifizetési limitet, így ahhoz, hogy egy fotós jelentősebb pénzt kapjon az ügynökségtől, jelentős mennyiségű képet fel kell töltenie. Ezért jellemző, hogy sokan a stock fotózást jövedelemkiegészítésként, és nem főállásként üzik. Jogosan merülhet fel kérdésként a stock fotókkal kapcsolatban, hogy a mai technológiák mellett és az MI mellett hogyan alakul a stock fotózás világa.

Logikusnak tekinthető tehát az egyik legnagyobb képmennyiségéről híres Getty Images januári lépése, amikor beperelte a londoni legfelsőbb bíróságon a Stable Diffusion MI gépgenerátort fejlesztő céget, a Stability AI-t, mivel az, szerintük megsérti a szerzői jogait, amikor a képgenerátor betanításához felhasználja képeit az engedélyeik nélkül, illetve ellenszolgáltatás nélkül. Az MI-képgenerátorok legtöbbször nem teszik nyilvánossá, hogy honnan származik az adatkészletük, ám a Stable Diffusion képzési adatkészlete nyílt forráskódú, ezáltal megállapítható volt, hogy többnyire a Getty Images-t használták fel, sőt több képen is észrevehető, hogy a vízjel, habár elmosódva is, de észrevehető.⁴⁷ Érthető továbbá, hogy a Getty Images megtiltotta az oldalára az MI-képgenerátorok által készült művek feltöltését, a tisztázatlan jogi kérdésekre hivatkozva.⁴⁸ Mindezek után meglepő lépése volt a Getty Imagesnek, amikor bejelentette, beszáll az MI üzletbe, és létrehozta saját MI-képgenerátorát „Generativ AI by Getty Images” névvel. Az itt található képek jogdíjmentes licenc-el rendelkeznek majd, hogy az ügyfeleknek ne kelljen tartaniuk a jogi következményektől, továbbá azok a szerzők, akik fotóikkal hozzájárultak ahhoz az adattárhoz, mellyel betanította a Getty Images saját MI-képgenerátorát, kompenzációt kapnak majd.⁴⁹ Habár most még nem lehet egyértelmű választ adni, hogy pontosan mennyire és milyen irányba változtatja meg az MI a stock fotózás világát, az sejthető, hogy eddigi formájában nem fog maradni.

4. Záró gondolatok – az MI a fotóművészet halála?

Az MI jogi, szerzői jogi hatásának értelmezésekor látni kell, hogy a technológiai fejlődés átalakítja a klasszikus jogi fogalmakat. Fontos a megfelelő jogi környezet kialakítása. Ebben a jogi környezet kidolgozásában nemcsak a jogászoknak, hanem a programozóknak, mérnököknek is ki kell venniük a részüket.⁵⁰

Az eddigiekben leírtakból is jól látszik, hogy az MI szerzői jogra gyakorolt hatását, és a felvetett kérdésekre választ találni nehéz vállalkozás, mind a jogalkotó részéről, mind a

⁴⁷ DÖMÖS Zsuzsanna: Nekimegy a Getty Images a Stable Diffusion fejlesztőjének, 2023. 01.17. <https://www.hsw.hu/hirek/65647/gettyimages-stabilityai-stablediffusion-generativai-mestersegesintelligencia-per.html> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁴⁸ HABÓK Lilla: Gyűlnek a fellegek az MI által generált képek felett, 2022. 09. 22. <https://www.hsw.hu/hirek/65166/getty-ai-mesterseges-intelligencia-kepgeneralas-szerzoijog.html> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁴⁹ GRÓF József: A Getty Images elindítja a kereskedelmi szempontból biztonságos MI képgenerátorát, 2023.09.26. <https://itbusiness.hu/technology/gadget/a-getty-images-elinditja-kereskedelmi-szemponbol-biztonsagos-mi-kepgeneratorat/> (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)

⁵⁰ STEFÁN Ibolya: A mesterséges intelligencia jogi szabályozásának egyes kérdései, Miskolci Jogi Szemle, 2020/3. különszám, 191.

jogtudósok részéről. Még nehezebb arra a kérdésre választ találni, hogy mi lesz ennek a jövője. Miként fog reagálni erre a jogalkotó, azáltal a jogalkalmazó és a gyakorlati felhasználó. Miként fog reagálni a grafikus, a fotóművész vagy épp a forgatókönyvíró szakma, miként fogja az életüket segíteni vagy épp megnehezíteni, akár szakmájukból kiszorítani őket.

A jövőben valószínűleg egyre jobban elmosódik a határ az ember és gép általi produktumok között, mivel egyre elterjedtebbek lesznek a mesterséges intelligencia által „alkotó” programok, pusztán üzleti megfontolásokból.⁵¹ Ugyanakkor a szerzői jog dogmatikáját alapjaiban rengeti meg.

Habár a legtöbb jelenlegi rendszerben még nem rendelkeznek védelemmel az MI által generált produktumok, vannak olyan elképzelések, melyek szerint egy alacsonyabb védelmi szinten, de szükséges rendezni a jogosultság kérdését.⁵²

A fejezetcímben feltett kérdésre leginkább úgy válaszolnánk, hogy nem a fotóművészet halála az MI, habár kétségtelenül lényeges befolyással és hatással van a technológia a fotózás világára. Meglátásunk szerint a fotózás alkalmazkodni fog a mesterséges intelligencia térnyeréséhez, ahogy azt korábban is tették a különböző technológiai innovációk elterjedésekor.

Habár egyre elterjedtebb azon alkalmazások, programok köre, melyek a mesterséges intelligencia segítségével a fotózást segítik, illetve fotókat generálnak, véleményünk szerint a klasszikus fotózás nem fog eltűnni, hiszen továbbra is megmaradnak azok a fotósok, akik a fotózás örömeért (is) alkotnak.

Záró gondolatként idézzük Percy W. Harris⁵³ gondolatait, miszerint „*A fotózás készségét gyakorlattal, nem pedig megvásárlással szerezzük*”

⁵¹ https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/05/article_0003.html (letöltés ideje: 2023. 12. 12.)_

⁵² Jesus Manuel Niebla ZATARAIN: The role of automated technology in the creation of copyright works: The challenges of artificial intelligence, *International Review of Law Computers & Technology*, 2017/1, 4.

⁵³ 1903. augusztus 24. – 1979. február 25., angol hegymászó, fotográfus, vitorlázó